

ВИДАННЯ
“УКРАЇНСЬКЕ МІСТО”

N70

січень 2011

АМУ: хроніка, події, коментарі **2**

Життя українських міст **6**

“ДІАЛОГ” **11**

Консультації спеціалістів **16**

Міське самоврядування за кордоном **21**

Актуальна тема **30**

Директор видання: Маргарита Юрченко

Експерти: Мирослав Пітцик
Вікторія Сидоренко

01001, Україна, Київ,

вул. Еспланадна, 4, к. 709

тел. (44) 486 2878, факс (44)486 2812

Свідоцтво про реєстрацію:

КВ 3326 від 26.06.1998

Видання здійснене Асоціацією міст України в рамках проекту ДІАЛОГ за фінансової підтримки USAID.

Зміст не обов'язково відображає думку USAID або Уряду США.

ВІСНИК

АСОЦІАЦІЇ МІСТ УКРАЇНИ

ЧИТАЙТЕ В НОМЕРІ:

Засідання Спільки секретарів місцевих рад АМУ

22 грудня 2010 року в залі засідань Київської міської ради зібралися 50 секретарів місцевих рад міст-членів Асоціації міст України. На засіданні було обрано Голову та сформовано Правління Спільки.

стор.3

Дії Асоціації міст України щодо захисту інтересів місцевого самоврядування в бюджетному процесі 2011 року

Захист і лобювання фінансових інтересів місцевого самоврядування, а також участь в бюджетному процесі визначені серед пріоритетів діяльності Асоціації міст України. В 2010 році нам вдалося суттєво збільшити частку ресурсів, яка направляється на виконання власних повноважень. При прийнятті нової редакції Бюджетного кодексу України АМУ пролобіювала розширення джерел формування доходів, які не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

При прийнятті Податкового кодексу України Асоціації вдалося відстояти запровадження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та віднесення до місцевих податків та зборів єдиного податку.

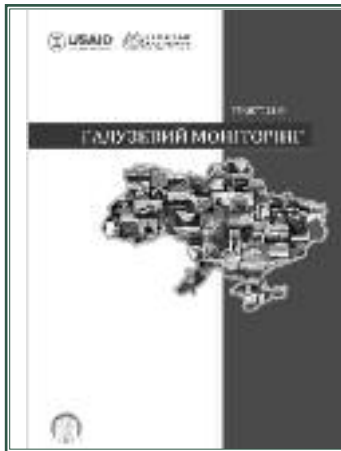
На жаль, з року в рік в проекті Держбюджету закладається недофінансування органів місцевого самоврядування на виконання ними делегованих повноважень. Якщо у 2010 році дефіцит ресурсів на делеговані повноваження складав 10%, то в Держбюджеті 2011 року він, на жаль, сягає вже 20%.

стор.11

Статус місцевих обраних представників у країнах Європи

За яких умов місцеві представники реалізують свій мандат у різних країнах Європи? Як вони обираються? Який термін їх повноважень? Як вони вирішують конфлікт інтересів та забезпечують підзвітність закону? Це головні питання, на які спрямоване дослідження Ради Європейських Муніципалітетів та Регіонів (CEMR).

стор. 21

Вийшов друком другий випуск видання «Галузевий моніторинг», підготовленого в рамках проекту ДІАЛОГ, який реалізується Асоціацією міст України за фінансової підтримки USAID.

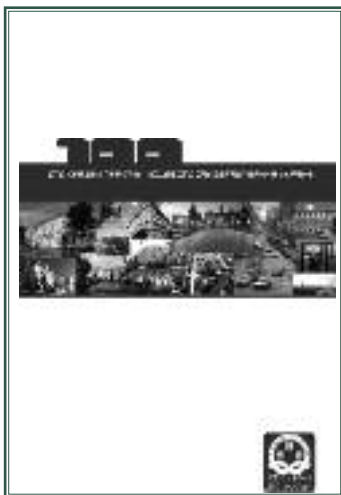
Видання, яке виходить щоквартально, покликане надати якісну аналітику з питань функціонування різних галузей місцевого самоврядування – фінансового забезпечення, економічного розвитку, управління земельними ресурсами, комунального господарства тощо. Поточні проблеми міст та шляхи їх розв'язання, фаховий правовий аналіз розроблених законопроектів та рекомендації щодо їх удосконалення, інтерв'ю з провідними експертами та кращий іноземний досвід – все це можна знайти на сторінках його випусків.

Звіт «Міське самоврядування в 2010 році» підготовлений Асоціацією міст України в рамках проекту ДІАЛОГ, який фінансується USAID.

Протягом 2010 року в Україні відбулося чимало подій, що вплинули і впливають на стан місцевого самоврядування – обрано нового Президента України, який оголосив програму економічних реформ; повернено Конституцію України в редакції 1996 року; змінено систему місцевого самоврядування в столиці; проведено місцеві вибори за новим виборчим законом; прийнято Податковий та новий Бюджетний кодекси... Який вплив кожна з цих подій справила на міське самоврядування? Прискорено чи уповільнено його розвиток? Про все це йдеться у пропонованому звіті.

«100 кращих практик місцевого самоврядування України»

У цій збірці публікується передовий інноваційний досвід роботи органів місцевого самоврядування, набутий протягом 2006-2010 років. Отже, це видання покликане стати практичним посібником – «настільною книгою» - для новообраних лідерів громад та депутатів місцевих рад, керівників та працівників муніципальних служб.

У виданні представлено практики щодо ефективного управління, впровадження інформаційних технологій, вдосконалення міського господарства, реалізації соціальної та молодіжної політики, новацій у галузях освіти та охорони здоров'я, управлінні земельними ресурсами, підтримці підприємництва, архівній справі, досвід збереження історичної спадщини, реалізації інвестиційних проектів та співпраці з громадою.

Всі матеріали збірки доступні на веб-сторінці Асоціації міст України за адресою www.auc.org.ua.

Відбулось засідання Співки секретарів місцевих рад Асоціації міст України

22 грудня 2010 року в залі засідань Київської міської ради зібралися 50 секретарів місцевих рад членів Асоціації міст України. Гостями заходу стали представники Міністерства фінансів України та депутатського корпусу Київської міської ради.

З привітаннями до учасників засідання Співки секретарів місцевих рад виступили заступник Київського міського голови – секретар Київради **Олесь Довгий**, Голова підкомітету з питань місцевого самоврядування Комітету ВРУ з питань державного будівництва та місцевого самоврядування **Микола Трайдук**, Віце-президент АМУ з виконавчої роботи **Мирослав Пітцик**. Також у Президії зайняли місця Директор Центру правової допомоги містам АМУ **Віктор Кравченко** та депутат Київської міської ради **Олег Качкан**.

Робота засідання відповідно до порядку денного розпочалась з вирішення організаційних питань – перш за все, з формування керівних органів – обрання Правління та Голови Співки

Секретарів місцевих рад АМУ. На посаду Голови Співки обрано **Олеся Довгого**, заступника Київського міського голови – секретаря Київради. Відповідно до наданих пропозицій секретарі місцевих рад одногосно сформували Правління Співки традиційно у складі 11 членів:

1. **Олесь Довгий** – секретар Київської міської ради – Голова Співки
2. **Дмитро Любівий** – секретар Южненської міської ради – заступник Голови Співки
3. **Ірина Проскурницька** – секретар Бердянської міської ради – заступник Голови Співки
4. **Володимир Кальцев** – секретар Запорізької міської ради – заступник Голови Співки
5. **Андрій Грещук** – секретар Рівненської міської ради
6. **Світлана Калашнік** – секретар Комсомольської міської ради
7. **Галина Кришкова** – секретар Миронівської міської ради
8. **Микола Левченко** – секретар Донецької міської ради
9. **Лідія Леонєць** – секретар Славутицької міської ради
10. **Аркадій Рибак** – секретар Уманської міської ради
11. **Василь Сенюк** – секретар Кам'янець-Подільської міської ради.

Далі учасники перейшли до обговорення насущних проблем місцевого самоврядування з питань «Формування місцевих бюджетів на 2011 рік: проблеми та перспективи». Віце-президент АМУ з виконавчої роботи **Мирослав Пітцик** розповів про запланований Держбюджетом на 2011 рік дефіцит коштів у 20 млрд. грн. на виконання органами місцевого самоврядування делегованих повноважень та про ймовірне у зв'язку з цим скорочення 25% «бюджетників». Загалом він резюмував, що «за 16 років на своїй посаді такого поганого Держбюджету я ще не бачив».

З доповіддю про стан місцевих фінансів виступили також Начальник відділу планування бюджету та міжбюджетних відносин Департаменту місцевих бюджетів Міністерства фінансів України Зорина Перошук, заступник Директора департаменту бюджетної політики Черкаського міськвиконкому Ольга Федоренко, Начальник фінансового управління Київської міської ради Володимир Репік.

За підсумками проведеного обговорення учасники засідання вирішили направити Звернення Співки секретарів місцевих рад АМУ до Президента України щодо бюджетного забезпечення територіальних громад на 2011 рік.

Від гендерної рівності до місцевого економічного розвитку

АМУ сприяє розширенню участі жінок у місцевому самоврядуванні

14 грудня 2010 року Асоціація міст України (АМУ) спільно з Федерацією канадських муніципалітетів (ФКМ) провели круглий стіл на тему гендерних аспектів в межах впровадження проекту «Місцевий економічний розвиток України» (МЕРМ). Захід став нагодою представницькій групі жінок, які є посадовими особами місцевого самоврядування України та Канади, працівникам АМУ та ФКМ й іншим зацікавленим особам обмінятися думками, досвідом та ідеями у сфері підтримки

розширення участі жінок у політичному та економічному житті на місцевому рівні. Нагадаємо, кількість жінок, обраних на посади на нещодавніх місцевих виборах, зменшилась на 10%.

Учасниками круглого столу стали спеціалісти Канадського агентства міжнародного розвитку, проекту «Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України», проекту «Місцевий економічний розвиток». Власним досвідом в гендерній сфері ділилися також міжнародні експерти – мер канадського міста Вейбурн Дебра Баттон та консультант з питань гендерної рівності Лінда Моффат (Канада).

Думку українських жінок-лідерів представили очільниці органів місцевого самоврядування міських та селищних громад – міський голова Чугуєва Харківської області Галина Мінаєва, міський голова Вільнянська Запорізької області Наталія Мусієнко, селищний голова Гребінки Київської області Наталія Збарашенко, заступник міського голови Борисполя Київської області Людмила Ковальова, керуюча справами виконкому Бориспільської міської ради Київської області Людмила Передерей та заступник міського голови Українки Київської області Валентина Полтавець. Учасниці розповіли власні історії шляху до лідерства, обмінялися думками на теми «Жінки в муніципальній політиці» та «Жінки та місцевий економічний розвиток», розглянули питання щодо можливості складення бюджетів територіальних громад з урахуванням гендерних питань.

Фахівці ФКМ представили гостям круглого столу інформацію щодо гендерної ситуації у своїй країні. Наразі Канада перебуває на 46-му місці серед 189 країн за показником чисельності жінок-політичних лідерів – тобто, лише 13,9% мерів та 23% депутатів рад – жінки. З 2002 року ФКМ реалізує стратегію досягнення мети ООН – так звану кампанію «Досягти 30%», яка має на меті залучити на керівні та відповідальні посади 30% жінок. Також гендерний підхід ФКМ включає національні та міжнародні програми наставництва для молодих жінок, школи виборчих кампаній, нагородження преміями та стипендіями за лідерство, видавництво посібників та інше.

Зауважимо, проведення круглого столу стало початком реалізації Асоціацією заходів з впровадження компоненту гендерної рівності, які будуть здійснюватися за підтримки ФКМ та МЕРМ. АМУ визнає пріоритетність питання гендерної рівності та важливість розширення участі жінок у місцевому самоврядуванні та економічному розвитку. Відповідно до розроблених планів з реалізації даного компоненту ключовими заходами АМУ стануть: утворення постійного комітету з гендерної рівності, щорічне проведення Жіночого форуму місцевого самоврядування та тренінгів з гендерних питань для виборних посадовців – як чоловіків, так і жінок. Компонент Асоціації матиме на меті, перш за все, ведення діалогу з питань економічного розвитку та залучення членів, поширення передової практики та комунікаційно-освітню діяльність у сфері гендерних відносинах.

Фахівці із земельних ресурсів зустрілися у Донецьку

У Донецьку 20-21 січня 2011 року відбулось засідання Секції Асоціації міст України з питань земельних ресурсів. Захід проведений в рамках реалізації проекту «Ініціатива захисту прав та представлення інтересів місцевого самоврядування» (ДІАЛОГ), який Асоціація впроваджує за фінансової підтримки USAID. У роботі Секції взяли участь представники міських управлінь та відділів з питань земельних відносин таких міст: Донецьк, Черкаси, Чернігів, Миколаїв, Хмельницький, Суми, Обухів, Дубно, Ізюм, Кривий Ріг, Артемівськ, Брянка, Алчевськ,

Краматорськ, Артемівськ, Горлівка.

Насамперед, учасникам Секції презентовано паспорт сфери «Земельні відносини», який був розроблений в рамках проекту ДІАЛОГ. Нагадаємо, що «паспорт сфери» - це документ, який містить аналіз існуючого правового поля та основних законодавчих проблем органів місцевого самоврядування в галузі і можливих шляхів їх вирішення. В цілому, учасники засідання погодилися із представленими у паспорті сфери пропозиціями, а також доповнили їх власними. Зокрема, фахівці з питань земельних відносин міст погодилися, що доцільно було б уточнити та доповнити деякі його положення з приводу:

- розробки та затвердження бланку державного акту на землі комунальної власності, відсутність якого стримує розмежування земель державної та комунальної власності;
- встановлення порядку відбору суб'єктів оціночної діяльності та землевпорядних організацій у випадках, коли вартість послуг не перевищує 100 тис. грн.;
- необхідності передачі повноважень по видачі витягів із нормативної грошової оцінки земель населених пунктів від територіальних органів Держкомзему до органів місцевого самоврядування;
- врегулювання порядку поновлення договорів оренди, зокрема, порядку розроблення у таких випадках відповідної документації із землеустрою.

На зустрічі учасники також мали нагоду обмінятися корисним досвідом. Так заступник начальника управління земельних ресурсів Криворізької міської ради В.Сагуйченко розповіла про практику роботи в місті Єдиного офісу з питань погодження документації із землеустрою. Начальник управління земельних ресурсів Черкаської міської ради Р.Алдаганов зупинився на питаннях оподаткування земельних ділянок під час переходу права власності на нерухоме майно та переоформлення правовстановлюючих документів на землю. Про питання організації та проведення продажу земельних ділянок на конкурентних засадах розповів начальник управління земельних ресурсів Донецької міської ради М.Сухоруков. Учасники засідання обговорили також такі актуальні питання як розміщення малих архітектурних форм на території міста, а також розроблення та впровадження нормативної грошової оцінки земель населеного пункту.

За підсумками проведеного обговорення експерти Аналітичного центру АМУ доопрацюють паспорт сфери «Земельні відносини» з врахуванням висловлених пропозицій. Документ слугуватиме в подальшому підґрунтям для визначення пріоритетних напрямів законопроектної роботи в рамках проекту ДІАЛОГ. Подальше його обговорення відбудеться навесні на наступному засіданні Секції АМУ з питань земельних ресурсів.

ЧЕРКАСИ

Створено комунальний медіахолдинг

Черкаська міська рада заснувала нове комунальне підприємство – «Муніципальне інформагентство «Черкаси», до складу якого входять газета «Місто», журнал «Живи в Черкасах», інтернет-телебачення та офіційний портал міської ради. Новостворений медіахолдинг покликаний забезпечити якнайширше інформування жителів міста про діяльність влади.

Комунальна газета «Місто» змінить формат і буде виходити у вигляді інформаційного бюлетеню, який міститиме офіційні документи міської ради та виконкому, а також роз'яснення фахівців. Крім того, нове «Місто» буде публікувати короткі головні новини і стане трибуною влади з коментарями посадовців і

депутатів. Журнал «Живи в Черкасах» не зміниться і залишить на самоокупності. Також до інформагентства увійде портал, який виконуватиме довідкову функцію та залучатиме інвесторів. На порталі буде створено геоінформаційну систему міста, що відображатиме інвестиційно-привабливі земельні ділянки. Інтернет-телебачення у візуальному режимі зможе надавати черкашанам інформацію про рішення та проекти, щоденну роботу влади.

- Загалом це інформагентство ми бачимо як впливовий інструмент покращення життя в місті. У тому числі й через зменшення видатків бюджету та уникнення зайвих витрат, - говорить міський голова С.Одарич.

ВІННИЦЯ

Відкрито міську юридичну клініку

З початку 2011 року у Вінницькому Центрі адміністративних послуг «Прозорий офіс» за дорученням міського голови було створено Консультаційно-правовий центр «Вінницька міська юридична клініка». Звернувшись сюди, городяни та суб'єкти господарювання можуть отримати безкоштовну консультацію з правових питань, в тому числі з питань отримання адміністративних послуг, які надаються безпосередньо у «Прозорому офісі». Вінничани звертаються за безкоштовними консультаціями із земельних питань, питань архітектури та містобудування, обліку та розподілу житла, державної реєстрації суб'єктів господарювання та інших юридичних питань.

Із створенням Консультаційно-правового центру для інвалідів, малозабезпечених громадян та осіб, які опинились у складних життєвих обставинах, з'явилась можливість безоплатно отримати не лише консультації, а й практичну допомогу у складанні і оформленні документів, наприклад, для оформлення матеріальної допомоги, пільги тощо. Також розглядається питання щодо створення на базі «Вінницької міської юридичної клініки» місць для студентів вінницьких вузів, які б могли проходити тут навчальну та виробничу практику.

ДНІПРОПЕТРОВСЬК

Місто закупило 48 трамваїв

Дніпропетровських пасажирів перевозитимуть трамваї чехословацького виробництва, які міська влада закупила в Німеччині. Поставка здійснюватиметься у три етапи. Кредит у розмірі 17 мільйонів гривень на купівлю трамваїв надав Приватбанк. За ці кошти будуть придбані 48 вагонів.

Трамвайні вагони чеського виробництва T4D MT та TB4D, які експлуатувались в Німеччині, знаходяться у задовільному технічному стані і за висновками спеціальних експертів цілком придатні для подальшої експлуатації, оскільки в 2001-2005 роках пройшли відновлювальний капітальний ремонт із заміною всіх вузлів і агрегатів та оновленням салону. Також проведено модернізацію електрообладнання, що дозволяє економити до 40% споживчої електроенергії.

У січні перші вісімнадцять трамваїв прибули до Дніпропетровська. Спеціалісти МКП «Дніпропетровський електротранспорт» проведуть їх адаптацію під колії 1524 мм, (трамвайні вагони T4D MT та TB4D сконструйовані під вузькі колії 1450 мм). Переобладнання та введення в експлуатацію всіх сорока восьми закуплених трамвайних вагонів буде виконано до кінця поточного року. Перші вийдуть на маршрути в середині лютого.

Завдяки поповненню рухомого складу будуть зняті з експлуатації вагони типу КТМ71-605 з реостатно-контактною системою керування, які відпрацювали свій нормативний строк. Поповнення трамвайного парку забезпечить вихід на маршрути необхідної кількості вагонів, а пасажирам буде забезпечено комфорт, надійність та безпеку перевезення.

ЛЬВІВ

Правова допомога підприємцям

Львівська міська рада у співпраці з неурядовою аналітичною організацією «Центр досліджень місцевого самоврядування» розпочинає надання безкоштовних юридичних консультацій підприємцям. Консультування відбуватиметься з питань реалізації та захисту підприємницьких прав у відносинах з органами влади. Окрім цього, передбачається надання професійної правової допомоги у випадку виникнення конфліктів з цими органами.

Правову допомогу надаватимуть експерти Центру досліджень місцевого самоврядування, які мають чималий досвід вирішення публічно-правових спорів з використанням адміністративних, судових, а також альтернативних способів, зокрема, медіації, переговорів. Ця ініціатива міської влади є одним із компонентів проекту «Сприяння забезпеченню економічних прав у відносинах з органами публічної адміністрації», який реалізується за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

ХАРКІВ

Проїзд у всіх видах транспорту оплачуватиметься електронною картою

Весь пасажирський транспорт Харкова планується включити в загальну платіжну систему, за якою єдиним засобом оплати проїзду стане електронна карта.

Єдина система оплати проїзду буде аналогічною до тієї, що вже працює в метро. У місті будуть встановлені автоматичні термінали з продажу бесконтактних карт. Виконувати роль турнікетів і зчитувати вартість проїзду з карти будуть валідатори - спеціальні технічні засоби, які планується встановити на міському електричному транспорті, автобусах і маршрутних таксі. Для людей, які не часто користуються громадським транспортом, і гостей міста буде передбачена альтернативна форма оплати проїзду, наприклад, за допомогою паперових квитків або жетонів.

ХАРКІВ

Система диспетчеризації об'єднає весь транспорт міста

У систему GPS-навігації та контролю виконання маршрутів вже включені харківські тролейбуси. На черзі - трамваї, автобуси та маршрутні таксі.

Інформація про пересування тролейбусів щомиті передається в єдиний диспетчерський центр і дозволяє відстежувати графіки їхнього руху. Відставання чи випередження графіків відображаються на моніторах кольорними сигналами, що дозволяє диспетчерам коригувати графіки. З цієї ж метою планується забезпечити водіїв тролейбусів обладнанням для оперативного зв'язку з диспетчером.

Роботи з впровадження в систему GPS-навігації харківських трамваїв почнуться наприкінці січня. Всього в транспорті встановлено близько 400 GPS-пристроїв. У планах міської влади - підключити до системи комунальні автобуси та маршрутні таксі. Об'єднання всього міського транспорту в єдину систему диспетчеризації дозволить виключити дублювання маршрутів, оптимізувати і скоординувати транспортні потоки, забезпечивши пасажирів максимально зручне і швидке пересування по місту.

КРАМАТОРСЬК

Відкрився ресурсний центр ОСББ

Відкриття Ресурсного центру для розвитку Об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) відбулося на початку грудня. Його було створено за підтримки проекту USAID «Реформа міського теплозабезпечення в Україні» (PMT) у тісній співпраці з Краматорською міською радою.

Головна мета Центру – надавати індивідуальні професійні консультації з юридичних, фінансово-економічних й інших питань щодо процедури реєстрації та поточної діяльності ОСББ, що є першим кроком до створення енергоефективного та комфортного будинку. Адже зі створенням об'єднання, співвласники самі зможуть визначати потреби свого будинку та контролювати якість надання послуг. Однією з переваг

ОСББ є можливість модернізувати систему опалення та водопостачання за умови максимального збереження енергоресурсів та зниження щомісячних платежів.

Першим заходом після відкриття став тренінг для працівників Ресурсного центру, який провели експерти Інституту місцевого розвитку спільно з ГМ ОПОРА. Також у навчанні взяли участь голови ОСББ і представники неурядових організацій з Луганська, Нікополя, Рубіжного, Сєвєродонецька, Херсона. В ході тренінгу учасники отримали базові знання щодо створення та діяльності ОСББ, зокрема щодо організації відносин із співвласниками, з виробниками і виконавцями житлово-комунальних послуг, з органами державної влади та місцевого самоврядування. Оскільки учасники навчання в майбутньому й самі проведуть просвітницьку діяльність, їх ознайомили з методиками навчання для дорослих та публічних виступів.

Проект «Реформа міського теплозабезпечення в Україні» (PMT), який виконує компанія International Resources Group (IRG), було започатковано у лютому 2009 року Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) строком на три роки. Проект PMT сприяє створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Одночасно Проект PMT проводить багатокомпонентну інформаційну кампанію, в ході якої ведеться просвітницька робота з населенням з питань ефективного енергоспоживання.

ОЛЕКСАНДРІЯ

Новітні технології на службі міста

Місто впроваджує новітні інформаційні технології в транспортну систему. Міська влада розпочинає пілотний проект із встановлення систем GPS-моніторингу і контролю на автомобілях медичних закладів міста. Ця система забезпечує віддалений контроль, накопичуючи і передаючи дані про місцезнаходження та параметри руху автотранспорту. При цьому, в режимі роботи даних пристроїв економія пального складає від 20%. Інформацію GPS-системи можна отримувати як в реальному часі, так і історично.

Після вивчення доцільності використання систем GPS-моніторингу планується їх встановлення на автотранспорті комунальних підприємств «Теплокомуненерго» та «Олександрія-водоканал». Кінцевою метою є облаштування цими приладами автобусів загального користування для перевірки дотримання графіків руху. До того ж, система GPS-моніторингу дасть змогу отримати відповідь на чисельні звернення як жителів міста, так і громадських організацій: яка загальна кількість пасажирів перевозиться міськими автобусами, і скільки серед них пільговиків.

МЕЛІТОПОЛЬ

Старт реформування ЖКГ

Місто розпочинає реформування сфери житлово-комунального господарства. Першим кроком на її шляху стало рішення міської ради про злиття міських ЖЕКів. Увесь житловий фонд міста (за винятком «КомЕнергоМелітополь») передається на обслуговування єдиного об'єднаного ЖЕКу - КП «Жилмасив». За результатами проведеного аудиту дане підприємство знаходиться в найкращому у порівнянні з іншими робочому стані.

Метою даної реформи є оптимізація видатків комунального підприємства, покращення обслуговування житлового фонду, наближення роботи комунальних підприємств до потреб споживачів. Лише за рік економії коштів за рахунок скорочення адміністративного апарату та зменшення об'єму заробітної плати вивільняється близько 2 млн. грн., у зв'язку з чим будуть переглянуті деякі тарифи. Вони, окрім цього, стануть індивідуальними для кожного будинку. Для роз'яснення тарифної політики міська влада проводить громадські слухання. У перспективі планується максимально систематизувати усі процеси та створити спеціальний центр з обробки звернень громадян.

КІРОВОГРАД

Вільний доступ – ефективне самоврядування

Кіровоградська міська рада спільно з Кіровоградською обласною організацією інвалідів ВОІ «Союз організацій інвалідів України» реалізує Програму «Вільний доступ – ефективне самоврядування». Метою Програми є створення у Кіровограді сприятливих умов для безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення.

Відповідно до заходів Програми, затвердженої рішенням міської ради, передбачається здійснити реконструкцію 19 перехресть кіровоградських вулиць та капітально відремонтувати всі перехрестя в центральній частині обласного центру для забезпечення можливості пересування інвалідних візків. Крім того, за кошти Програми на перехрестях будуть встановлені світлофори із влаштуванням звукових пристроїв для осіб з вадами зору. Загальний кошторис проекту складає 710 тис. грн., з яких 245 тис. грн. буде профінансовано з міського бюджету.

ЧЕРКАСИ

Нововведення у дошкільних навчальних закладах

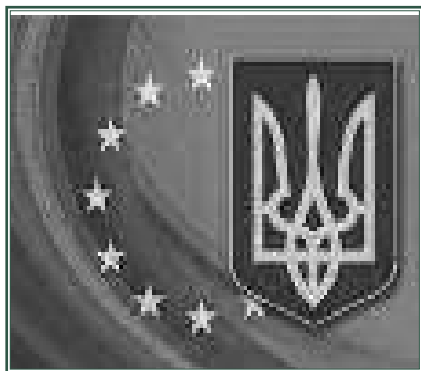

Відтепер у вестибулі кожного черкаського дошкільного навчального закладу висітиме інформаційна дошка, на якій розміщуватимуться дані про кількість вільних місць у садочку.

Щомісяця через портал Черкаської міської ради мешканці міста дізнаватимуться про кількість вільних місць у дошкільних навчальних закладах. Таким чином міська влада декларує прозорість роботи міської системи освіти.

Окрім того, для можливості зорієнтуватися щодо розташування того чи іншого загальноосвітнього і дошкільного навчального закладу черкащанам запропонували електронну карту мікрорайонів – <http://ogp.ck.ua/schools/> (школи), <http://ogp.ck.ua/dnz/> (садочки).

Програма «Київська ініціатива» виходить на європейську арену

Вперше розроблену в Україні програму внесено до пріоритетів Ради Європи. Йдеться про програму культурного розвитку «Київська ініціатива», яка отримала статус європейської. До її реалізації залучені міста України та Європи. Завдання Програми – відродження історико-культурної спадщини з використанням європейського та національного досвіду і сприяння розвитку міських громад.

За минулі роки Програма, започаткована за ініціативи українських науковців та митців, вийшла поза межі не лише Києва, а й України. Так, у її рамках грузинські та українські реставратори допомогли колегам із Румунії відновлювати старовинні храми, а румунські фахівці поділилися досвідом розвитку музеїв із колегами з Молдови, України та Вірменії.

Цього року за підтримки Ради Європи програма охоплює нові сфери діяльності, зокрема, створення історико-культурного міського простору. Відбір міст-учасників проводився по конкурсу за кількома критеріями – готовність до участі, наявність об'єктів культурної спадщини, бачення шляху їх відродження та реформування, тобто використання для розвитку громади. Серед міст, які Європейські експерти відібрали в Україні: Біловодськ, Прилуки, Меджибіж, Мелітополь, Луцьк. Міста підготували історико-культурні профілі, проаналізували особливості та перспективи розвитку, детально розписали об'єкти, обрані для реставрації. Дуже важливо, що до розробки і реалізації проектів «Київської ініціативи» долучаються спільно міська громада та міська влада, а також залучаються приватні інвестори.

«Київська ініціатива» – це можливість залучити досвід країн Євросоюзу до проблем збереження та розвитку української національної культури і традицій міського самоврядування.

Дії Асоціації міст України щодо захисту інтересів місцевого самоврядування в бюджетному процесі 2011 року

Захист і лобювання фінансових інтересів місцевого самоврядування, а також участь в бюджетному процесі визначені серед пріоритетів діяльності Асоціації міст України. В 2010 році нам вдалося суттєво збільшити частку ресурсів, яка направляється на виконання власних повноважень. При прийнятті нової редакції Бюджетного кодексу України АМУ пролобіювала розширення джерел формування доходів, які не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, за рахунок передачі до місцевих бюджетів:

- 100% плати за землю;
- збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності;
- фіксованого податку на доходи від підприємницької діяльності;
- надходжень від адміністративних штрафів.

За пропозицією АМУ в Бюджетному кодексі передбачено зарахування єдиного податку до бюджету розвитку, що забезпечує збільшення інвестиційної складової місцевих бюджетів.

При прийнятті Податкового кодексу України Асоціації вдалося відстояти запровадження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та віднесення до місцевих податків та зборів єдиного податку.

На жаль, з року в рік в проекті Держбюджету закладається недофінансування органів місцевого самоврядування на виконання ними делегованих повноважень. Якщо у 2010 році дефіцит ресурсів на делеговані повноваження складав 10%, то в Держбюджеті 2011 року він, на жаль, сягає вже 20%.

Хронологія подій

24 листопада 2010 р.

Асоціація міст України звернулася до Міністерства фінансів України з листом про проведення консультацій щодо показників місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин в проекті Державного бюджету на 2011 рік, відповідно до Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування». Запрошення на консультації та офіційної відповіді на лист АМУ Міністерство фінансів не надало.

2 грудня 2010 р.

На Конференції делегатів уповноважених представників органів місцевого самоврядування – членів АМУ прийнято Звернення до Верховної Ради та Уряду України щодо стану місцевих фінансів та врахування прав і законних інтересів місцевого самоврядування в Законі України «Про Державний бюджет України на 2011 рік».

Перший Віце-прем'єр-міністр А.П. Ключев дав доручення від 9 грудня 2010 р. розглянути і проінформувати Уряд та Асоціацію про порушені у Зверненні питання відповідно до компетенції:

- Міністерству фінансів України
- Міністерству регіонального розвитку та будівництва України
- Міністерству з питань житлово-комунального господарства України,
- Національному агентству з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів.

Офіційної відповіді на Звернення АМУ від центральних органів державної влади не надійшло.

8 грудня 2010 р.

Уряд затвердив проект Державного бюджету на 2011 рік і передав його на розгляд Верховної Ради України. Бюджетні консультації з асоціаціями органів місцевого самоврядування Міністерство фінансів не проводило.

10 грудня 2010 р.

Віце-президент АМУ з виконавчої роботи М.В. Пітцик зустрівся з Головою парламентського Комітету

з питань бюджету В.О. Барановим. З метою лобювання інтересів місцевого самоврядування АМУ ініціювала бюджетний діалог з Верховною Радою.

13 грудня 2010 р.

Віце-президент АМУ з виконавчої роботи М.В. Піпчик взяв участь у засіданні Комітету з питань бюджету, на якому розглядався проект Держбюджету, поданий Урядом. Асоціація висловила занепокоєння через неврахування інтересів місцевих бюджетів в урядовому проекті Бюджету на 2011 рік. Позиція АМУ прозвучала настільки переконливо, що вплинула на голосування членів Комітету. Хоча рішення рекомендувати проект бюджету до розгляду парламентом у першому читанні все ж було прийнято, але з перевагою лише в один голос. Варто зазначити, зазвичай нині голосування в Комітетах проходять одноголосно.

13 грудня 2010 р.

Бюджетні питання розглядалися на засіданні Ради Регіонів при Президентіві України. АМУ представив її Президент - Дніпропетровський міський голова І.І. Куліченко та члени Правління. У виступах були висловлені позиції АМУ щодо необхідності врахування інтересів місцевого самоврядування при формуванні Державного бюджету на 2011 рік.

14 грудня 2010 р.

Верховна Рада України прийняла у першому читанні проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік». Одноразом було прийнято Постанову «Про процедуру та особливості розгляду і прийняття проекту Закону України про Державний бюджет України на 2011 рік». Народні депутати вирішили розглянути проект Державного бюджету на 2011 рік за такою процедурою:

- представлення Міністром фінансів на пленарному засіданні Верховної Ради законопроекту та його розгляд у першому читанні - 14 грудня 2010 року;
- розгляд прийнятого за основу законопроекту народними депутатами, у комітетах, депутатських фракціях, формування пропозицій до законопроекту і подання їх парламентському Комітету з питань бюджету - не пізніше 19 грудня 2010 року;
- доопрацювання парламентським Комітетом з питань бюджету разом з уповноваженими представниками Уряду законопроекту з урахуванням пропозицій народних депутатів, комітетів, депутатських фракцій та подання його на розгляд парламенту у другому читанні - 22 грудня 2010 року;
- розгляд законопроекту (р. №7000), а також законопроекту (р. №7450) у другому читанні та прийняття їх в цілому - до 24 грудня 2010 року.

15 грудня 2010 р.

Відбулися консультації щодо показників місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин між Міністерством фінансів України та Асоціацією міст України. Мінфін запросив АМУ на консультації вже після прийняття проекту Держбюджету-2011 у першому читанні, хоча нормами Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» передбачено проведення консультацій з питань бюджету не пізніш як за сім днів до подання проекту закону про Державний бюджет на відповідний рік на розгляд Уряду.

В консультаціях взяли участь:

від Міністерства фінансів України - заступник Міністра фінансів України Кузькін Є.Ю., директор Департаменту місцевих бюджетів Карп Г.В., заступник директора Департаменту місцевих бюджетів Маркович Г.Б., директор Департаменту фінансів освіти, науки та культури Вашек Г.В., заступник директора Департаменту фінансів органів державного управління Ткачук О.Л., заступник директора Департаменту фінансів транспорту, зв'язку, будівництва та сфери послуг Палійчук М.Л., директор Департаменту фінансів охорони здоров'я та соціальних програм Діденко С.О., директора Департаменту доходів Зварич О.В.;

від Асоціації міст України - Черкаський міський голова, Віце-президент з питань бюджетної політики Одарич С.О., Бориспільський міський голова, Віце-президент АМУ з розвитку середніх міст Федорчук А.С., Український міський голова, Віце-президент АМУ з розвитку малих міст, селищ та сіл Козирев П.Г., Віце-

президент АМУ з виконавчої роботи Пітцик М.В., заступник Чернігівського міського голови – начальник фінансового управління міської ради Бистров В.Е., директор Департаменту бюджетної політики Черкаської міської ради Джуган Н.В., заступник Бориспільського міського голови Ковальова Л.О., консультант Центру правової допомоги Слобожан О.В.

Представники Мінфіну проінформували про проект Державного бюджету на 2011 рік, зокрема:

1. Підходи до формування розрахункових показників місцевих бюджетів та обсягів міжбюджетних трансфертів на 2011 рік ґрунтуються на пріоритетних напрямках структурних реформ, основними з яких є створення умов для сталого розвитку регіонів, забезпечення їх самодостатності та підвищення конкурентоспроможності;

2. Підвищено інвестиційну складову місцевих бюджетів та збільшено видатки державного бюджету на соціально-економічний розвиток регіонів;

3. Розрахункові показники місцевих бюджетів доопрацьовані з урахуванням положень Податкового кодексу України. При цьому, прогнозний показник доходів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, не збільшено.

Представники АМУ озвучили основні проблемні питання бюджетного забезпечення органів місцевого самоврядування, які потребують вирішення в Законі про Державний бюджет на 2011 рік, зокрема:

1. Дефіцит коштів для здійснення видатків на виконання делегованих повноважень;

2. Недостатній обсяг видатків на компенсацію за пільгове перевезення окремих категорій громадян (20-30% від фактичних потреб);

3. Відсутній механізм фінансування з Державного бюджету у 2011 році видатків на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання вулиць і доріг у населених пунктах, що належать до комунальної власності;

4. Не передбачено 100% погашення кредиторської заборгованості за видатками, які фінансувалися за рахунок державних програм;

5. Не передбачено погашення різниці фактичної вартості теплової енергії, що вироблялася, транспортувалася та постачалася населенню, підприємствам, установам та організаціям, з вартістю, обчисленою за тарифами, затвердженими органами місцевого самоврядування;

6. Не передбачені кошти на фінансування Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст.

Віце-президент АМУ з виконавчої роботи М.В. Пітцик наголосив, що розрахункові показники місцевих бюджетів не забезпечують повною мірою потребу в коштах на виконання делегованих державою повноважень (за розрахунками АМУ додаткова потреба складає близько 20 млрд. грн.).

Асоціація міст України запропонувала включити до протоколу консультацій такі положення:

Проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» потребує доопрацювання, зокрема в частині:

- збільшення загального обсягу дотації вирівнювання на 18,3 млрд. грн.;

- збільшення вдвічі обсягів субвенції місцевим бюджетам на надання пільг з послуг зв'язку та інших, передбачених законодавством пільг, а також компенсації за пільговий проїзд окремих категорій громадян;

- фінансування заходів, передбачених на 2011 рік, Державною цільовою програмою підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011-2015 роки, яка затверджена Постановою Кабінету міністрів України від 29 листопада 2010 року, № 1090.

Міністерство фінансів України не погодилося включити ці пропозиції до протоколу консультацій. В результаті протокол не було підписано.

15 грудня 2010 р.

Після консультацій з Мінфіном представники АМУ взяли участь у засіданні парламентського Комітету

з питань державного будівництва та місцевого самоврядування, на якому розглядався проект Державного бюджету на 2011 рік. За підсумками голова Комітету О.О. Омельченко звернувся з листом до Голови Комітету з питань бюджету В.О. Баранова, зокрема він висловив «*стурбованість зменшенням частки місцевих бюджетів у зведеному бюджеті держави та глибоке занепокоєння станом справ у сфері фінансового забезпечення делегованих повноважень, що може мати критичні наслідки для стабільності соціально-економічної ситуації на місцях, погіршення якості послуг, що надаються органами місцевого самоврядування, зниження рівня життя людей*». У додатку до листа надано пропозиції до проекту Держбюджету на 2011 рік, сформовані за участі Асоціації:

- збільшити загальний обсяг дотації вирівнювання на 18,3 млрд. грн., яка у проекті Державного бюджету України на 2011 рік передбачена менша, ніж поточного року і не враховує, зокрема, прогнозованих Урядом індексу інфляції (8,90%) та зростання фондів оплати праці (15,3%) (доведені показники не забезпечують потреби навіть у річних видатках на заробітну плату працівників бюджетних установ, що фінансуються з місцевих бюджетів, йдеться в першу чергу про дитячі дошкільні заклади і середні школи, фельдшерсько-акушерські пункти, районні та міські поліклініки і лікарні, будинки культури і бібліотеки);

- збільшити вдвічі обсяги субвенції місцевим бюджетам на надання пільг, передбачених законодавством та компенсацію за пільговий проїзд окремих категорій громадян, передбачені у додатках 3 та 7 до законопроекту;

- забезпечити фінансування з Державного бюджету України у 2011 році заходів Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011-2015 роки, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2010 року №1090;

- передбачити у 2011 році кошти на програму фінансування підтримки статутної діяльності Всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» в сумі 3 млн. грн.

16 грудня 2010 р.

Оскільки на консультаціях з Мінфіном не вдалося досягти ефективного діалогу АМУ ініціювала Звернення від Національного конгресу місцевого самоврядування до Голови парламентського Комітету з питань бюджету В.О. Баранова, яке підписали керівники Асоціації міст України, Української Асоціації місцевих і регіональних влад та Всеукраїнської Асоціації сільських та селищних рад. У Зверненні члени Конгресу висловлюють стурбованість закладеним в проект бюджету на 2011 рік 20% дефіцитом ресурсів на фінансування делегованих повноважень, що складає 20 млрд. грн.

Всеукраїнські асоціації звернулися з проханням підтримати проведення консультацій для обговорення шляхів покриття дефіциту ресурсів на фінансування делегованих повноважень за участі голів Комітетів: з питань бюджету (та підкомітету місцевих бюджетів) В.О. Баранова; з питань державного будівництва та місцевого самоврядування О.О. Омельченка; будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики В.В. Рибака, а також віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства В.Тихонова та Міністра фінансів України Ф.О. Ярошенка. На жаль, консультації не відбулися.

17 грудня 2010 р.

Віце-президент АМУ з виконавчої роботи М.В. Пітцик взяв участь в засіданні робочої групи з підготовки проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» до другого читання, яке відбулося в парламентському Комітеті з питань бюджету. Серед учасників засідання були поширені аналітичні матеріали АМУ, які свідчили про звуження фінансової основи місцевих бюджетів.

22 грудня 2010 р.

Спілка секретарів місцевих рад Асоціації міст України прийняла Звернення до Президента України щодо бюджетного забезпечення територіальних громад на 2011 рік. У документі було висловлено прохання до Президента України негайно втрутитися в бюджетний процес з метою забезпечення інтересів місцевого самоврядування.

22 грудня 2010 р.

Віце-президент АМУ з виконавчої роботи М.В. Пітцик взяв участь в засіданні парламентського Комітету з питань бюджету, на якому розглядалися поправки до проекту Бюджету на 2011 рік. На жаль, пропозиції АМУ взагалі не розглядалися і не були враховані, оскільки згідно з Регламентом Комітету та Порядком розгляду проекту Бюджету право вносити пропозиції мають лише народні депутати. Пропозиції Комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування також не розглядалися. Більшістю голосів (15 з 22) Комітет прийняв рішення рекомендувати Парламенту прийняти Закон про Державний бюджет України на 2011 рік.

24 грудня 2010 р.

Парламент прийняв Державний Бюджет на 2011 рік, в якому закладено 20% дефіцит ресурсів на делеговані повноваження, що складає 20 млрд. грн.

Слід звернути увагу, що в Державному бюджеті не враховано навіть пропозиції профільних Міністерств щодо фінансування програм, які стосуються розвитку сфери ЖКГ та місцевого самоврядування. Зокрема, Міністерство з питань житлово-комунального господарства України повідомило Асоціацію (лист від 23 грудня 2010 р.), що подавало до Міністерства фінансів України бюджетний запит на фінансування у 2011 році восьми програм. Натомість, Держбюджетом на 2011 рік передбачено видатки лише на дві з них.

Міністерство регіонального розвитку та будівництва України подало Міністерству фінансів пропозиції щодо фінансування у 2011 році заходів Програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011-2015 рр. (про це йдеться в листі Мінрегіонбуду від 24 грудня 2010 р.) Але в Держбюджеті на 2011 рік видатків на фінансування цієї Програми не передбачено.

Увага! Усі листи, що згадуються у цьому інформаційному листі розміщено на сайті АМУ www.auc.org.ua в рубриці «Новини» від 12 січня 2011 року.

За висновками експертів АМУ, в Державному бюджеті на 2011 рік закладено дефіцит ресурсів на делеговані повноваження у розмірі 20%, тобто близько 20 млрд. грн. Занепокоєння Асоціації викликає те, що доведені органам місцевого самоврядування показники не забезпечують навіть потреби у видатках на заробітну плату працівників бюджетних установ, які фінансуються з місцевих бюджетів. У порівнянні з 2010 роком найбільш критичний стан недофінансування видатків з місцевих бюджетів на виконання делегованих повноважень очікується у сферах освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту - близько 18,3 млрд. грн. В той же час галузеві видатки з Державного бюджету мають покривати не лише фінансування оплати праці, проте не роблять навіть цього.

Асоціація міст України висловлює глибоке занепокоєння неналежним фінансовим забезпеченням делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в Державному бюджеті на 2011 рік. АМУ вважає, що такий стан спричинить критичні наслідки для стабільності соціально-економічної ситуації в українських містах, селищах, селах, призведе до погіршення якості послуг, що надають органи місцевого самоврядування, та зниження рівня життя населення.

Висновок

Для подальшого відстоювання інтересів місцевого самоврядування міським, селищним та сільським радам, членам АМУ, а також регіональним відділенням Асоціації, доцільно ініціювати Звернення до вищого керівництва України щодо необхідності перегляду Державного бюджету за результатами першого кварталу для забезпечення врахування потреб територіальних громад.

РОЗ'ЯСНЮЄ

Департамент з управління знаннями
та зв'язків з громадськістю АМУ**Мистецтво спілкуватися правильно**

Ділове листування надалі залишається одним з найпоширеніших видів обміну інформацією. Його роль у наш час за наявності телефонного зв'язку та мережі Інтернет не слід недооцінювати. Написання ділового листа – це справжнє мистецтво, адже тексти листів найменшою мірою трафаретизовані й уніфіковані. Щоб досконало оперувати мистецтвом листування, слід засвоїти правила ведення ділової кореспонденції та професійно використовувати засоби мовлення.

Загальні вимоги до ділового листування

Для ділових листів, як правило, використовують бланки організації, де вже є її реквізити. Слід пам'ятати, що зовнішній вигляд бланка – це свого роду візитна картка організації, тому до його оформлення слід поставитись з усією серйозністю. Лист, який пишеться на бланку, повинен мати відповідний офіційний стиль. У ділових листах слід обережно ставитися до іншої людини, бо через непродумане слово, яке залишиться на папері і читатиметься багато разів, можна зіпсувати відносини надовго. Тому при письмовій передачі думок адресату необхідно чітко визначитися із змістом листа, перш ніж його відіслати.

Виклад тексту ділового листа має бути лаконічним, послідовним, переконливим і коректним. Факти й події слід висвітлювати об'єктивно, всі аспекти розглядуваного питання викладати зрозуміло, стисло, але достатньою мірою повно. Структурно текст листа, як правило, складається з трьох логічно пов'язаних частин: **вступу, основи (викладу проблеми) та заключної частини**. У вступі формулюються причини та привід, що стали підставою для написання листа. Потім розкриваються історія питання, факти, докази, посилання на законодавство, робляться логічні висновки. Заключна частина містить основну думку документа: прохання, пропозицію, згоду, відмову та інше.

Використання кличного відмінку при звертанні

Труднощі на практиці викликають особливості вживання окремих форм у діловому мовленні. При листуванні це, насамперед, стосується **використання кличного відмінку у формах звертання**, а також відмінювання прізвищ в українській мові.

За загальним правилом, кличний відмінок, що посилює стилістичні функції звертань та надає їм національної специфіки і колоритності, застосовується у формі звертання як в усному, так і в писемному мовленні. В українській мові звертання обов'язково виражається кличним відмінком іменника.

Не слід забувати, що відсутність звертання в листі розцінюється як зневага до адресата і порушення етикету ділового листування. Звертання може стояти на початку, в середині і в кінці речення. Воно відокремлюється комою чи знаком оклику, якщо стоїть на початку речення; комами з обох боків, якщо стоїть в середині речення; і комою від попередніх слів, якщо стоїть у кінці речення. Якщо звертання стоїть в кінці окличного речення, то після нього ставиться знак оклику.

При вживанні кличного відмінка іноді можуть виникати певні труднощі, пов'язані з визначенням правильного закінчення у формах імен, прізвищ та загальних назв. Наводимо зразки окремих імен у кличному відмінку (за аналогією можна створювати кличну форму від інших імен):

Ім'я	Кличний відмінок	Ім'я	Кличний відмінок	Ім'я	Кличний відмінок
Антон	Антоне	Ігор	Ігоре, Ігорю	Олена	Олено
Андрій	Андрію	Ілля	Ілле	Олесь	Олесе
Валентина	Валентино	Ірина	Ірино	Ольга	Ольго
Валерій	Валерію	Катерина	Катерино	Павло	Павле
Варвара	Варваро	Клавдія	Клавдіє	Петро	Петре
Василь	Василію	Карій	Карію	Сава	Сава
Вероніка	Вероніко	Любов	Любове	Світлана	Світлано
Віктор	Вікторе	Людмила	Людмילו	Сидр	Сидоре
Віталій	Віталію	Леснід	Лесніде	Сергій	Сергію
Володимир	Володимире	Марія	Маріє	Соломн	Соломіє
Галія	Галію	Микола	Миколо	Степан	Степане
Ганна	Ганно	Наталія	Наталію	Тайса	Тайсо
Гриць	Грицю	Наталія	Наталіє	Тетяна	Тетяно
Дмитро	Дмитре	Нічель	Нічеле	Тиміш	Тиміше
Евген	Евгене	Олег	Олегу (не Олеже!)	Юрій	Юрію
Евгеній	Евгенію	Олександр	Олександрю	Ярослав	Ярославе

У звертаннях, що складаються з двох власних назв (імені та по батькові) або із загальної назви та імені, обидва слова мають форму кличного відмінка: *Григорію Семеновичу, Ірино Андріївно, пане Максиме, друже Іване, тітко Маріє*.

У звертаннях, що складаються із загальної назви й прізвища, кличну форму має загальна назва, а прізвище виступає у формі називного відмінка: *пане Чорний, добродійко Прищепе, депутате Соколовський*.

У звертаннях, що складаються із двох загальних назв, кличну форму обов'язково має перше слово, а друге може виступати у формі як називного, так і кличного відмінка: *добродію секретар (секретарю), пане голово (голова), товаришу майоре (майор)*.

Звертання, що складаються із загальної назви і власного імені, кличну форму має загальне слово, а власне ім'я може мати і кличну форму і форму називного відмінка: *brate Іване (brate Іван), друже Ярославе (друже Ярослав), товаришу Андрію (товаришу Андрій), сестро Ярино (сестро Ярина)*.

Відмінювання прізвищ

Досить часто при підготовці документів виникають питання щодо написання закінчень в українських прізвищах. Розглянемо основні правила відмінювання прізвищ.

1. Відмінюються:

- жіночі і чоловічі прізвища на **-а, -я** іменникового типу (Щербина, Головня – Щербини, Головні);
- у прізвищах з основою на **г, к, х** типу Брага, Кочерга, Морока при відмінюванні відбувається чергування: Бразі, Кочерзі, Мороці;
- чоловічі прізвища на приголосний (Климчук, Білоус – Климчука, Білоуса);
- чоловічі прізвища на **-ю** (Коваленко, Борисенко – Коваленка, Борисенка);
- жіночі прізвища на **-а, -я** прикметникового типу: Гайова, Бідна, Мальована – Гайової, Бідної, Мальованої;
- чоловічі прізвища типу: Кличко, Скибо, Рево – Миколи Задираки, Олега Скиби, Максима Рева;
- чоловічі прізвища типу: Іваньо, Пильо (Степана Іваня, Пиля; Степану Іваньові, Пильо-Пильові);
- жіночі і чоловічі прізвища на **-ишин**: Ковалиш, Дмитришин (Руслана Ковалишина, Ольги Дмитришиної);
- жіночі і чоловічі прізвища на **-ів, -їв, -ов, -єв, -ин, -їн**: Грицьків, Ільїн (Івана Грицьківа, Юрія Ільїна – Ольги Грицьківої, Віри Ільїної).

АЛЕ! У деяких місцевостях України жіночі прізвища на **-ів** збігаються з чоловічими, наприклад: Оксана Михайлів, Ірина Луців. У таких випадках вони сприймаються як іменники і не відмінюються (Оксани Михайлів, Оксані Михайлів), так само як українські прізвища «спільного

роду» на –а: Роман Сирота та Ольга Сирота (Романа Сироти і Ольги Сироти).

2. Не відмінюються:

– жіночі прізвища на приголосний: Чумак, Кочубей (Ольга Кочубей – Ольги Кочубей);

– жіночі прізвища на **-ко**: Коваленко, Костенко (Ірина Костенко – Ірини Костенко) та прізвища типу Задирако, Сороко, Кузьо, Рево (Олена Рево – Олени Рево);

– прізвища іншомовного походження та інші нетипові для української мови закінчення (Гете, Дідро, Бокаччо та ін.)

У подвійних прізвищах компоненти змінюються за загальними правилами відмінювання прізвищ: дисертація аспірантки Косинки-Антонович, виступ аспіранта Косинки-Антоновича. Якщо перша частина складного чоловічого прізвища є короткою і сприймається не як самостійне прізвище, а як прикладка до другого компонента, то, як правило, відмінюється друга частина прізвища: творчість Драй-Хмари, твори Май-Дніпровича.

Прізвища, створені складанням двох основ різних частин мови, відмінюються за правилами відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ: Голобородько – Максима Голобородька, Марії Голобородько.

Слід звернути увагу, що прізвища похідні від назви тварин, предметів, загальних назв людей за певною ознакою, в офіційних текстах рекомендується вживати в поєднанні з ім'ям, назвою посади тощо: оголосити подяку Ірині Петрівні Зозулі, виступив доцент Заїка Сергій Євгенович.

Типові помилки, які трапляються в ділових паперах та спілкуванні

До серйозної вади текстів документів слід віднести невідповідність формулювань літературним нормам української мови, засміченість русизмами. Вкажемо на найпоширеніші відхилення від правил.

1. Замість активних дієприкметників та прикметникових форм, що закінчуються на –уч(ий), –юч(ий), функціонування яких в українській літературній мові обмежене, потрібно використовувати:

- а) описові конструкції з який або що:
  - проживающий по адресу – що (який) проживає за адресою;
  - собирающий налоги – що(який) збирає податки;
  - влияющий на развитие – що (який) впливає на розвиток;
- б) віддієслівні іменники на -ач, -ник:
  - заведующий отделом – завідувач відділу;
  - командующий армией – командує армією;
  - нападающий – нападник;
- в) прикметники:
  - следующее решение – таке рішення;
  - следующий месяц – наступний місяць;
  - вышестоящая организация – вища організація;
  - текущий ремонт – поточний ремонт.

2. Надмірне використання прийменника по в документах – поширена помилка сучасного ділового мовлення. Очевидно, вона спричинена впливом російської мови, де цей прийменник дуже продуктивний. Щоб не зловживати прийменником по в документах, потрібно пам'ятати про такі російсько-українські паралелі.

Російською	Українською
По по приказу, по правилам, по схеме, по роману, по сведениям, по указанию, по адресу (про жи вать), по призванию	За по за наказом, за правилами, за схе мою, за романом, за свідченнями, за вказівкою, за адресою (мешкати), за покликанням
По по случаю, по инициативе, по вопросам з нагоди, з ініціативи, з питань торгівлі, з торгівлі, по уважительной причине, поважної причини, дослідження з исследования по маркетингу, лекции по маркетингу, лекції з права, заступник з праву, заместитель по хозяйству	З госпчас тини
По по заказу, по требованию, по просьбе, по адресу (прислати), по предложению	На на замовлення, на вимогу, на прохання, на адресу (надіслати), на пропозицію
По инспекция по делам несовершеннолетних, прийти по делу, по выходным, по всем направлениям	У (в) інспекція у справах неповнолітніх, прийти у справі, у вихідні, у всіх напрямках
По меры по улучшению условий, курсы изучения английского языка	Для (значения цели) по заходи для поліпшення умов праці, курси для вивчення англійської мови
По по прибытии, по истечении времени, по получении	Після (значения часу) по після прибуття, після закінчення часу, після отримання
По по улице, по почте, по телефону, по объёму, младший по званию	Без приименника по вулицею, поштою, обсягом, мо лодший званням
По дежурный по району, по возможности, коллеги по работе, приказ по институту	По черговий по району, по можливості, колеги по роботі, наказ по інституту

Надзвичайно широко використовується прийменник **при**, у більшості випадків невинувато. Доречним є його вживання у словосполученнях із значенням «вказання на наявність чогось поряд, а також вказання на службу десь» - залишити при штабі, проводити стажування при кафедрі фінансів, бібліотека при заводі; «у присутності» - при свідках, при сторонніх.

Вказання на обставини, умови, за яких що-небудь відбувається, позначається словосполученнями **із різними прийменниками або безприименниковими конструкціями:**

- при температуре 60°C – при температурі 60°C;
- при всякой погоде – за будь-якої погоди;
- при условии невыполнения обязательств – за умови невиконання зобов'язань;
- при одном воспоминании о ... – від самої згадки про...;
- при этих словах – сказавши це;
- при исполнении служебных обязанностей – під час виконання службових обов'язків;
- при подписании договора – під час підписання договору;
- при принятии решения – приймаючи рішення;
- при изучении – у процесі вивчення;
- при жизни – за життя;
- при феодализме – за часів феодалізму;
- при капитализме – в умовах капіталізму.

При складанні документів виникають труднощі не лише в доборі потрібних слів, а й у виборі відповідної граматичної форми. Найчастіше виникає сумнів щодо **використання роду іменників**, коли це стосується

назви осіб за професією. Наприклад: учитель — учителька, касир — касирка, лаборант — лаборантка, лікар — лікарка, фізик — фізичка, працівник — працівниця, викладач — викладачка. Офіційні назви посад, професій — іменники чоловічого роду, тому в ділових паперах слід вживати саме їх. **Залежні слова від найменування професій узгоджуються у формі чоловічого роду.**

Чимало помилок у **вживанні давального відмінка іменників**. Так, іменники чоловічого роду мають переважно закінчення -ові, -еві: ректорові, директорові. Багато помилок припадає і на вживання родового відмінка однини іменників чоловічого роду, де одні закінчуються на -а, -я (документа), інші на -у, -ю (протоколу, принципу, факту). У випадках сумніву, слід заглянути до словника.

Часто плутають синтетичну й аналітичну форми прикметників: замість повніший, вичерпніший або більш повний, більш вичерпний кажуть більш повніший, більш вичерпніший.

Слід викорінювати русизми, які трапляються як в ділових паперах, так і в спілкуванні:

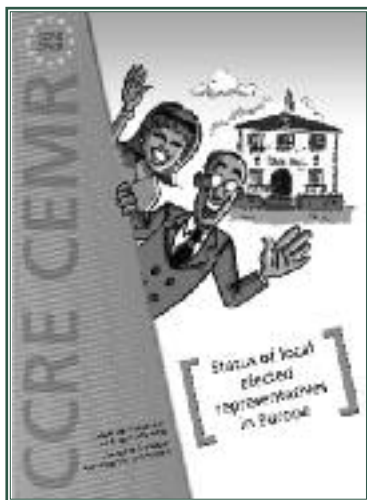
Неправильно

Бувший, бувші
Відноситися, відношення
Виключення
Винести подяку
Вмішуватися в...
Говориться про ...
Діюче законодавство
Добавочний
Довготерміновий кредит
Доказувати, доказати
Довгий час
Задача
Заключення
Згідно указу, згідно наказу
З однієї сторони, з другої сторони
Лишній раз
По крайній мірі
Заключати договір
Лишати слова
В значній мірі
Міроприємство
Об'ява
Накінець
Загрузка, нагужати
Два роки назад
Накопити, накопичення
Нанести шкоду
Настоювати на
На протязі дня
Не дивлячись на ...
Дві неділі, протягом неділі
Обосновати пропозицію
Опровергати
Обжалувати
Підчеркнути
Підняти питання
Підготувати
Повістка дня
Положення (у суспільстві)
Поступати, поступлення
Потерпіти поразку
Приймати участь
Приймати міри
Прийняти до уваги
Приносити збитки
При умові
При допомозі
Протирічити
Розпис (засідань)
Слідуючі питання
Самий кращий
Спасати
Співпадати
Спори про ...
Тормозити
Так як
Являється членом комісії
Я рахую, що ...

Правильно

колишній, колишні
ставитися, ставлення
виняток
скласти подяку
втручатися в ...
йдеться про ...
чинне законодавство
додатковий
довгостроковий кредит
доводити, довести
тривалий час
завдання (задача – у математиці)
висновок
згідно з указом, згідно з наказом
з одного боку, з іншого боку
зайвий раз
принаймні, щонайменше
укладати договір
позбавляти слова
значною мірою
захід
оголошення
нарешті
навантаження, навантажувати
два роки тому
нагромадити, нагромадження
завдати, заподіяти шкоду
наполягати на
протягом дня
незважаючи на ...
два тижні, протягом тижня
обґрунтувати пропозицію
спростовувати
оскаржити
підкреслити, наголосити
порушити питання
підготувати
порядок денний
становище, статус (у суспільстві)
надходити, надходження
зазнати поразки
брати участь
вживати заходів
взяти до уваги
завдавати збитки
за умови
за допомогою
суперечити
розклад (засідань, але штатний розпис)
наступні питання
найкращий
рятувати
збігатися (наші думки збігаються)
суперечки про ...
гальмувати
оскільки, бо
є членом комісії
я вважаю, що ...

Статус місцевих обраних представників у країнах Європи

Підготовлено за матеріалами дослідження Ради Європейських Муніципалітетів та Регіонів (CEMR), виданого у грудні 2010 року.

Передмова

За яких умов місцеві представники реалізують свій мандат у різних країнах Європи? Як вони обираються? Який термін їх повноважень? Як вони вирішують конфлікт інтересів та забезпечують підзвітність закону? Це головні питання, на які спрямоване це дослідження.

Статус місцевих представників в Європі – це основний елемент функціонування місцевої демократії. Жодні попередні дослідження не торкалися цього питання.

Це дослідження порівнює статус місцевих представників у тридцяти країнах, або у більше 100 тис. місцевих владах. Для його проведення Рада Європейських Муніципалітетів та Регіонів (РЕМР) отримала інформацію з двох джерел: від близько п'ятдесяти асоціацій-членів у 39 країнах Європи та з текстів законодавчих актів, якими визначаються повноваження мерів та місцевих депутатів у різних країнах. Результати показали велике різноманіття їх статусу у різних країнах, іноді і в одній країні, але в різних регіонах. Дослідження також торкається і систем місцевого управління. У багатьох країнах мери, очолюючи виконавчий орган, самі себе затверджують та підзвітні місцевій раді. В інших – вони очолюють і виконавчий орган, і раду. Є такі, що виступають лише почесними представниками муніципалітету.

Однак, найголовніша мета цього дослідження порівняти інформацію від національних асоціацій, які представляють місцеві влади, наголосити на необхідності удосконалення загального статусу місцевих представників та виписати їх вимоги для кращого визнання роботи, яку вони роблять.

На завершення важливо відмітити, що виконання повноважень місцевих урядовців стає суттєво більш складним останніми десятиріччями, а дослідження показує, що громадяни мають велику довіру до своїх представників. Ця довіра базується на близькості місцевих представників до свого електорату і є результатом їх роботи, обов'язковості та вдалого поєднання професіоналізму і прагнення служити на благо суспільства.

Введення

Це дослідження має на меті надати перший огляд ситуації та узагальнити умови, у яких місцеві представники у Європі виконують свої повноваження та обов'язки.

Слід зауважити, що відсотки, наведені у цьому дослідженні, не відносяться до всіх країн Європи, а базуються лише на даних від тих, хто відповів на запитальник РЕМР. Заповнені анкети надіслали Асоціації-члени РЕМР з таких країн: Албанія (AAM), Австрія (ЦГБ/ЦСЕВ), Фландрія (VSG) і Валонія (UVCW) у Бельгії, Республіка Сербія (ALVRS) Боснія-Герцеговина, Кіпр (UCM), Чеська Республіка (SMOCR), Данія (LGDK), Естонія (ELL), Фінляндія (AFLRA), Франція (AFCCRE), Німеччина (DStGB), Ісландія (SAMBAND), Італія (AICCRE), Косово (AKM), Латвія (LPS), Литва (AL), Люксембург (SYVICOL), Македонія (ZELS), Чорногорія (UMM), Нідерланди (VNG), Норвегія (KS), Польща (ZMP), Португалія (ANMP), Румунія (AMR), Сербія (SKGO), Словаччина (ZMOS), Іспанія (FEMP), Швеція (SALAR), Швейцарія (ASCCRE), **Україна (AUC)**, Англія та Уельс (LGA) і Шотландія (COSLA) у Великій Британії.

Нормативно-правова база

Якщо Європейська хартія місцевого самоврядування описує міжнародні стандарти, то національне законодавство, враховуючи лише деякі з них, надає чітке визначення статусу та умов діяльності мерів і місцевих депутатів. Ступінь свободи місцевих влад щодо зміцнення та доповнення цих норм у відповідності до місцевих умов загалом обмежений.

Міжнародне законодавство

Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята Радою Європи, більше зосереджується на демократичних свободах та процесах, ніж на діючих особах у точному визначенні слів: вона головним чином описує «місцеві влади», а точніше - «демократично побудовані органи, що приймають рішення», коли визначає, що вони повинні «складатися з членів, обраних вільно таємним голосуванням на базі прямого, рівного, універсального виборчого права».

Ці загальні демократичні вимоги для отримання місцевого мандата визначені у статті 6.2 «Умови служби працівників місцевого самоврядування мають бути такими, що дозволяють наймати висококваліфікований штат на базі чесності та компетентності, а також передбачати відповідне навчання, винагороду та кар'єрні перспективи».

Принципи, встановлені в Хартії, мають застосовуватися не лише до працівників, а й до демократично обраних місцевих представників, зокрема й мерів, які проводять велику частину або весь час у офісі, на службі громадянам та місцевій громаді.

У ст. 7 визначено умови, які необхідно забезпечити для виконання повноважень на місцевому рівні:

1. Умови роботи місцевих обраних представників мають забезпечувати вільне виконання їх функцій.
2. Вони повинні враховувати відповідну фінансову компенсацію витрат, понесених в процесі роботи, винагороду за роботу та відповідне соціальне забезпечення.
3. Дії та діяльність, несумісні з виконанням повноважень на виборній посаді, мають бути визначені статутом або фундаментальними законодавчими принципами.

Національна нормативно-правова база

Статус місцевого представника в Європі визначається, головним чином, національним законодавством, яке встановлює більшість умов щодо їх діяльності: висування (у 74% країн), обрання кандидатів (87%), тривалість мандату (100%), умови для визнання (90%), виконання (94%) та завершення (94%) мандату, умови розпуску та відставки місцевих депутатів (97%). Соціальне забезпечення, таке як оплачувана відпустка та декретна відпустка, рідко визначається спеціальними законами, однак, вони не можуть протирічити загальному трудовому законодавству та іншим національним законам.

Більшість всіх законних умов є універсальними для окремої країни та приймаються субнаціональним органом, однак рівень винагороди місцевим депутатам та їх кількість залежить від розміру громади (населення) та у 40% країн визначається на місцевому рівні.

Автономія місцевих влад щодо зміни або адаптації нормативно-правової бази до місцевих умов взагалі обмежена. Це створює, з одного боку, стабільні та універсальні законодавчі нормативи серед місцевих рад в певній країні, але з іншого – може не бути прийнятною для всіх типів та розмірів громад.

Спостерігається загальна тенденція: у країнах, де суттєва частина повноважень публічної влади передана на місцевий і регіональний рівень (федеральні та регіоналізовані країни) та у більшості Скандинавських країн (де місцеве самоврядування виконує велику кількість повноважень), місцеві влади мають більше автономії змінювати та адаптувати нормативно-правову базу до місцевих умов.

Отримання мандата

Місцеві адміністрації в Європі слідує двом моделям, від яких залежить і мандат мера. Моделі різняться між собою в залежності від розподілу місцевої політичної та виконавчої влади. Мер може бути обраний напряму громадянами, або з числа депутатів. У невеликій кількості випадків мера напряму призначає державна влада. У багатьох країнах мер також очолює місцеву адміністрацію. Однак, у деяких країнах ці функції виконує менеджер міста. Шляхи отримання мандату та умови його виконання можуть суттєво відрізнятися у різних країнах.

Модель мер-рада

Ця модель передбачає, що обрані політичні представники (мери) ділять політичну владу з місцевою радою. Мер обирається прямими виборами (у 48% країн) або зі складу депутатів. Тоді він має дуальну роль: він є і політичною фігурою, і очолює адміністрацію – виконавчий орган, який виконує рішення ради. Така модель характерна для нових незалежних країн у Центральній та Східній Європі. У Франції та Німеччині мер також обирається напряму громадянами.

Альтернативний варіант - коли для реалізації виконавчої влади призначається група обраних політиків (виконавчий комітет), яку очолює один з них. Він називається мером. Така модель поширена у країнах Південної Європи (Іспанія, Португалія, Італія) та Скандинавії.

Лише у кількох країнах (Фландрія в Бельгії, Нідерланди, Люксембург) мер призначається урядом або главою держави, часто за рекомендацією місцевої ради.

Модель рада-менеджер

У невеликій кількості країн використовується модель, за якою політична влада здійснюється колегіально радою, що призначає менеджера. Він є службовцем, але не мером. Однак, у деяких країнах, що застосовують цю модель, є мери, напряму обрані мешканцями, проте вони виконують суто почесну роль.

Тривалість мандату

У більшості країн місцевий мандат має фіксований період на чотири роки з можливістю продовження до шести років. У певних землях Німеччини він може продовжуватися і до дев'яти років.

Право бути обраним

Для того, щоб стати кандидатом у місцеві депутати у більшості опитаних країн місцеве законодавство вимагає досягнення певного віку та наявності громадянства (цієї держави або ЄС), постійного проживання у муніципалітеті (81% для депутатів та 67% для мерів) та відсутності кримінального минулого (65% для депутатів та 61% для мерів). У 52% опитаних країн виключаються певні професії. У федеральних країнах умови виборності можуть змінюватись у різних регіонах однієї країни, де вони приймаються на регіональному рівні.

У всіх країнах встановлено **мінімальний вік** для отримання статусу кандидата. Переважно це – 18 років, за виключенням тих країн, де мери обираються напряму громадянами та у Великій Британії (21 рік). В Австрії – 19 років, у Словаччині – 23 роки, у Польщі та на Кіпрі – 25 років. Ці вимоги переважно однакові і для місцевих депутатів, і для мерів. Виключення складають країни, де для мерів встановлено вищий вік. Дуже рідко можна знайти встановлення максимального віку для місцевих кандидатів - лише у Нідерландах (70 років) та у деяких муніципалітетах Німеччини.

Постійне проживання в муніципалітеті також поширена умова для кандидатів, але вона варіюється в різних країнах.

Вимога для кандидатів щодо **відсутності судимостей** також часто зустрічається у європейських муніципалітетах, деякі деталі варіюються. У певних країнах досьє має бути чистим без судових справ та арештів, в інших - після осудження має пройти строк дискваліфікації (Франція, Бельгія) або покарання має бути пройдено у певний період часу до виборів (5 років – на Кіпрі, 65 дні у Литві). У більшості північних країн (Фінляндія, Швеція, Данія, Норвегія, Ісландія, Велика Британія) та у Люксембурзі, Португалії, Македонії, Чорногорії цей елемент не береться до уваги при отриманні статусу кандидата.

Політичні умови кандидатства в основному передбачають включення до партійного списку. Для незалежних кандидатів, які беруть участь у виборах, слід зібрати на свою підтримку певну кількість підписів від мешканців. Кандидати у мери не можуть бути незалежними, тобто не належати до партії у Австрії, Бельгії, Норвегії, Швеції, Латвії, Сербії та Чорногорії.

Щоб стати кандидатом у місцеві депутати **мінімальний рівень освіти** вимагається лише в Естонії. Навчання після обрання проводиться у 80% досліджених країн, переважно на добровільній основі: як формальне навчання або просто у формі брошур та посібників. Таке навчання в опитаних країнах переважно надають асоціації місцевого самоврядування, іноді - муніципалітети організують самостійно.

Інша вимога, яка є більше символічною, – **прийняття присяги** – спостерігається у 32% країн, таких як Австрія, Бельгія, Нідерланди, для депутатів у Шотландії, для мерів в Естонії, Португалії, Польщі, Словаччині, Румунії, Чорногорії. Письмова присяга приймається лише у Фландрії (Бельгія).

Умови трудового договору

Робочі години місцевих представників не дуже регулюються у Європі. Мери у великих містах переважно працюють на повну зайнятість, а у країнах з маленькими муніципалітетами – на часткову зайнятість.

Робочий час

Спеціальні норми щодо трудового договору та роботи принципово визначаються національним законодавством або на регіональному рівні у федеральних країнах (Австрія, Швейцарія). Загалом це питання варіюється в залежності від розміру муніципалітету.

Також законодавчо визначаються норми щодо відвідання депутатами засідань ради. Це є обов'язковим у Нідерландах, Ісландії, Румунії, Боснії-Герцеговині та на Кіпрі. У кількох країнах (Польща, Люксембург, Фландрія у Бельгії) депутати працюють за фактом присутності, втрачаючи частину винагороди у випадку відсутності.

Прибуток і соціальні вигоди

Заробітна плата мерам у переважній кількості опитаних країн встановлюється національним законодавством. Місцеві ради у деяких країнах, однак, мають свободу модифікувати ці правила у відповідності до місцевих умов або до виконуваної роботи. Депутати отримують винагороду відповідно до своєї роботи або відвідування засідань ради. Соціальні вигоди для місцевих представників не відрізняються від національної системи соціального забезпечення.

Винагорода

Винагорода місцевим представникам регулюється базовим законодавством у 61% країн і великою мірою залежить від фінансової автономії муніципалітету. У деяких країнах, таких як Словаччина, Естонія, Латвія, Литва, Україна та Португалія, місцеві влади мають невелику фіскальну незалежність або достатньо коштів для збирання податків та управління прибутками.

Часто місцеві влади мають суттєвий запас свободи для визначення розміру винагороди для місцевих

представників. Наприклад, більше автономії мають місцеві влади у Швеції, Фінляндії та Великій Британії.

Норми виплати винагороди у більшості країн регулюються законом або постановою уряду з фіксованим максимумом. А місцеві ради відповідальні за встановлення точної суми виплат. У певній частині країн, зокрема у балтійських, ради мають деякі додаткові резерви для встановлення рівня винагороди. У Словаччині та Іспанії ця винагорода залежить лише від місцевого бюджету і не встановлена центральними законом.

Гнучкість винагороди

З невеликим виключенням у Німеччині, Люксембурзі, Сербії та Чорногорії, оплата мерів така сама як і у депутатів.

У Німеччині, відповідно до Землі та розміру муніципалітету, мери і депутати отримують фіксовану оплату або гонорари. Фінляндія, Литва, Португалія, Словаччина та Україна розрізняють оплату депутатам і мерам, які отримують заробітну плату.

Винагорода депутатам призначається за шкалою, яка визначається законодавством відповідно до кількості населення в муніципалітеті або/та кількості депутатів. Але є виключення - Естонія, Норвегія, Сербія, Велика Британія, Швейцарія, Швеція, Чорногорія, Фінляндія - де кожний муніципалітет користується своєю власною шкалою оплати.

Зарплата депутата має бути прив'язана індексом до середнього національного рівня оплати праці. Цей не лише економічний шлях збереження зв'язку з середнім реальним рівнем зарплати у країні, але й часто етичний засіб забезпечити не привілейований статус місцевих депутатів. Швеція, Естонія, Словаччина і Україна враховують середню заробітну плату, а у Латвії така індексація застосовується лише до виплат депутатам. У Польщі оплата депутатів обмежена двома мінімальними зарплатами. Зарплата формується на базі прожиткового індексу, який обраховується щомісяця у Люксембурзі та щорічно у Фландрії (Бельгія).

Деякі країни мають більш оригінальний шлях індексації заробітної плати: у Португалії вона пов'язана з зарплатою Президента; у Сербії - з ВВП; у Норвегії - з зарплатою депутатів парламенту.

Фінансова криза спричинила суттєве скорочення зарплат у тих країнах, які найбільше зазнали її негативного впливу, наприклад, Ісландія та Латвія. У цих країнах було прийнято тимчасові закони, за якими місцеві влади втратили юрисдикцію щодо встановлення рівня зарплати.

Плата за виконувани обов'язки

Загалом у Європі оплата місцевим представникам за виконання певних обов'язків - досить рідкісне явище. Окрім Швеції, лише Португалія, Україна, Словаччина та Естонія мають затверджений рівень зарплат, пов'язаний з виконанням обов'язків та результатами роботи. Загалом, дуже важко пов'язати рівень зарплати з відпрацьованими годинами. Це робиться лише у Португалії та Латвії - ліміт 40 годин на тиждень.

Винагорода депутатів варіюється у різних країнах і менше регулюється, ніж зарплата мерів. Безумовно зрозуміло, що багато країн обрали базування винагороди депутатам на кількості засідань, які вони мають відвідати. Така оплата покликана компенсувати депутатам відмову від основної роботи для служіння суспільству. У Чорногорії оплачується кожна відвідана сесія. На Кіпрі, у Валлонії (Бельгія), Албанії та Румунії оплата депутатів прив'язана до зарплати мера. Муніципалітети цих країн у своїх бюджетах мають значні кошти на оплату праці. В Естонії муніципальні ради самостійно вирішують питання призначення

винагороди депутатам.

У випадку, коли один обраний представник обіймає кілька посад, лише у Бельгії (серед опитаних країн) він отримує додаткову винагороду. Депутати в Чехії можуть бути працівниками громадських або приватних організацій, але у цьому випадку вони не отримують зарплати за свою депутатську діяльність.

Соціальне забезпечення та інші переваги

Модель соцзабезпечення у Північно-Західних державах Європи надає більшу захищеність, ніж у країнах Південної та Східної Європи.

У всіх країнах місцеві депутати не отримують спеціальних пенсій. У половині з опитаних країн соціальний статус місцевих представників визначається контрактом, подібним до загальноприйнятого контракту на ринку праці. Це стосується балканських країн, а також тих, де муніципалітети мають деяку фінансову автономію (Португалія, Словаччина, Польща, Естонія, Литва, а також Нідерланди, Франція та Шотландія у Великій Британії). В інших країнах головна відмінність полягає у власній методиці обрахування внесків та пенсій. Це випадки Фландрії у Бельгії, України та Італії.

Додатково до законодавства, що визначає соціальні права, мери та місцеві депутати можуть також претендувати на отримання протягом каденції допомогових виплат та медичного страхування. Такий стан загалом у Північній Європі (Австрія, Бельгія, Франція, Норвегія, Ісландія, Швеція та Велика Британія), тобто у країнах, які мають унікальну модель соціального забезпечення. Зовсім інша державна система соцзабезпечення у країнах Південної Європи, ЦСЄ

(за виключенням України) Косово, Чорногорії, Кіпру та Іспанії. Більше того, лише Ісландія, Австрія та Велика Британія надають ці обидва види допомоги і для мерів, і для депутатів.

Взагалі в опитаних країнах мери та місцеві депутати не є суб'єктами однакової системи соціального забезпечення. Такий стан речей існує в Ісландії, Німеччині, Латвії, Кіпрі, Франції та Валлонії (Бельгія). Це пояснюється тим, що депутати отримують соціальне забезпечення за основним місцем роботи. У Німеччині, навіть якщо система соцзабезпечення варіюється у різних Землях, соцзабезпечення для місцевих депутатів та мерів маленьких міст (які отримують часткову оплату) доволі рідкісне явище. Навпаки, менеджери та обрані мери, які отримують фіксовану платню, є службовцями і це дає їм окреме соціальне забезпечення.

Насамкінець, переобрання може стати визначальним чинником у гарантуванні соціальних переваг. У деяких землях Австрії, мери, які працювали повний день та не переобрались на новий термін, не мають права на винагороду по безробіттю, а на Кіпрі навпаки - мер, що не обрався повторно, отримує спеціальну пенсію.

Юридична та етична відповідальність

Окрім деяких невеликих виключень щодо професійних зобов'язань відповідальності, юридична відповідальність місцевих депутатів звичайно не підлягає спеціальному регулюванню. Поняття професійної етики та конфлікту інтересів мають місце у багатьох країнах з різноманітним використанням діапазону доступних інструментів: декларації про права власності та джерела доходів; декларація можливих конфліктів інтересів; декларація подарунків та винагород; етичний кодекс поведінки. Іноді регулювання паралельної професійної діяльності додається, що апріорі обмежує можливий конфлікт інтересів мерів та депутатів.

Громадянська та юридична відповідальність

Юридична відповідальність означає обмеження автономії мерів та місцевих влад в реалізації публічної влади. Для наших цілей важливо знати - у яких країнах мери отримують найбільше або найменше персонального захисту під час своєї каденції.

Головним чином ця відповідальність базується на національному законодавстві. У федеральних країнах вона варіюється у різних регіонах.

Юридична недоторканість місцевих представників існує лише у шести країнах з усіх опитаних – Австрія, Швейцарія, Україна, Македонія, Чорногорія. Вона звужена до декларації та підсумку щодо виконаної роботи місцевим органом влади. Але всі вони несуть відповідальність у випадку порушення закону та спричинення збитків.

Мери у 61% опитаних країн несуть юридичну та громадянську відповідальності, а місцеві депутати - у 52% країн. У деяких країнах прийнято нормативні акти, які розрізняють відповідальність мерів та депутатів – Естонія, Італія, Валлонія (Бельгія).

Конфлікт інтересів

Загалом по Європі попередження конфлікту інтересів добре упорядковано законодавством, що показують такі цифри:

- у двох третинах країн вимагається декларування майна та джерел доходів;
- у більше половині країн діють Етичні Кодекси щодо конфлікту інтересів, а декларація конфлікту інтересів обов'язкова для депутатів, іноді і для кандидатів. Отримання подарунків та винагород також унормовано.

У деяких країнах (Франція, Бельгія, Люксембург, Швейцарія, Німеччина, Велика Британія, Ісландія, Норвегія, Швеція, Литва, Латвія, Чехія, Косово) закон щодо можливості здійснення професійної діяльності паралельно з виконанням повноважень є найменш обмежуючим. У Німеччині законодавство змінюється у різних Землях, але відрізняється для мерів та місцевих депутатів. Мери в Німеччині не можуть стати власниками бізнесу або здійснювати цю роботу одночасно з повноваженнями, оскільки вони працюють повний день. Система зобов'язує мера передати свій бізнес іншим особам. В Ісландії єдине правило – утриматися від прийняття рішення, якщо є потенційний конфлікт інтересів, навіть якщо це було задекларовано раніше. Таке ж правило діє у Фландрії (Бельгія).

У Валонії заборона більш м'яка – не можна поєднувати адміністративну посаду з обов'язками мера або місцевого депутата. У Латвії та Литві - єдина заборона – не можна очолювати прибуткове підприємство, яке є партнером публічно-приватного сектору або надає соціальні послуги на замовлення місцевої влади. У Франції та Люксембурзі заборона більш секторальна.

Серед опитаних країн захист від конфлікту інтересів дуже різноманітний, тому немає можливості його узагальнити. Можна назвати лише п'ять країн – Бельгія, Німеччина, Велика Британія, Чехія та Литва – які використовують всі запропоновані заходи: кодекси поведінки, декларування майна, декларування доходів, декларування конфлікту інтересів, унормування отримання подарунків та винагород.

Деякі країни запровадили більш обмежувальний режим для регулювання професійної діяльності одночасно з виконанням повноважень обраних представників.

Регулювання захисту від конфлікту інтересів може стосуватися періоду більшого за термін повноважень. Іспанія, Чехія, Польща, Словаччина та Латвія різними шляхами визначають неможливість повернення місцевих представників у бізнес. В Чехії заборона детальна - закон забороняє працювати в приватній компанії протягом трьох років після закінчення терміну повноважень. В Польщі це стосується лише мерів, у Латвії та Іспанії закон забороняє представникам займати посади в компаніях, які протягом їх каденції були предметом рішень ради. У Словаччині моніторинг продовжується протягом року після

закінчення каденції – депутати звітують спеціальній незалежній комісії про свої доходи та майно.

Албанія, Чорногорія, Косово, Італія, Сербія, Румунія, Люксембург, Кіпр - серед тих країни, які не вимагають декларації конфлікту інтересів.

Дострокове завершення повноважень

Додатково до добровільного припинення повноважень місцевих представників з певних причин, вони також можуть втратити свій мандат: за бажанням громадян, за рішенням місцевих рад, регіональних та центральних урядів, глави держави. Загалом політична відповідальність пов'язана з юридичною. У багатьох випадках втрата мандата асоціюється з кримінальною відповідальністю.

Підстави для звільнення місцевих представників

Завершення терміну перебування на посаді через звільнення або відставку широко висвітлено та обумовлено законами. У 90% опитаних країн місцевий мандат завершує свою дію у випадках відповідальності перед законом.

У Данії, Фінляндії та Люксембурзі відставка місцевих представників відбувається за рішенням суду.

Місцевий представник вважається відправленим у відставку, якщо він не виконує своїх обов'язків. Це поширена причина для депутатів, а також для мерів в Шотландії, Македонії, Косово. У Чорногорії є випадок непрямої відставки, якщо кандидат від партії вирішує вийти з її лав.

Засоби звільнення

Не завжди можна чітко визначити різницю між політичною та юридичною відповідальністю місцевих представників, коли їх прагне звільнити політична влада.

Існують різноманітні засоби відповідальності безпосередньо перед електоратом або перед місцевою радою, або парламентом, або регіональними урядами.

Пряме звільнення передбачено у законодавстві федеральних держав та країн ЦСЄ (29 %). Воно відбувається у формі референдумів за рішенням місцевої ради або за ініціативою громадян. Цей засіб поширений у країнах, де мери обираються напряду.

Місцева рада може вирішити звільнити місцевого представника у 23% країн. Відповідальність встановлюється вотумом недовіри у 13 країнах (42%). Ця процедура здійснюється різними способами, даючи більшу або меншу автономію місцевим радам. Наприклад, у Франції місцевий керівник не є відповідальним перед радою, яка його обрала.

У Литві, Латвії, Україні, Албанії та Польщі **національний парламент** бере на себе ініціативу у процесі звільнення мера або члена ради. Місцевий керівник відповідальний перед законодавчою владою. У Польщі та Литві є юридична несумісність мандата місцевого представника та депутата парламенту.

У Великій Британії право піднімати питання про дострокову відставку місцевого представника має омбудсмен у питаннях місцевого самоврядування. У Франції це питання відноситься до сфери повноважень префекта департаменту, який є представником державної влади, але якщо це санкціоновано адміністративним судом, а також погоджено радою.

Регіональний уряд до звільнення місцевих представників діє лише у країнах федерального устрою, Польщі і Чехії. В Австрії – лише у Відні, який є одночасно і землею, і муніципалітетом. У Бельгії - регіональний уряд втручається вже після застосування дисциплінарних заходів.

В 11 країнах **центральний уряд** може звільнити мера або місцевого депутата (Нідерланди, Люксембург, Франція, Італія, Іспанія, Данія, Польща, Кіпр, Албанія, Косово, Чорногорія). На Кіпрі та в Косово - це єдина влада, яка має право звільняти місцевих представників. В Італії та Франції місцеві обрані посадовці відповідальні перед урядом у виключних питаннях невиконання своїх обов'язків, зокрема стосовно

важливих питань державного значення. У Люксембурзі, Польщі, Чорногорії глава держави може ініціювати відставку місцевого обраного посадовця. У Сербії та Боснії-Герцеговині місцеві представники несуть відповідальність лише перед Національним Судом.

Підстави для звільнення

Визначені законодавством підстави для припинення повноважень місцевих представників в опитаних країнах переважно стосуються кримінальної або цивільної відповідальності перед судом, а також зміни місця проживання на інший муніципалітет. Втрата громадянських прав – інша поширена підстава, особливо в країнах ЦСЄ.

Загалом у країнах ЦСЄ законодавством передбачено найбільше підстав для звільнення місцевих обраних посадовців, враховуючи, що їх закони прийняті в основному нещодавно.

Підстави, що найчастіше застосовуються політичними та адміністративними владами, це – осудження за злочин (65%). Країни, в яких не передбачено такого звільнення – Бельгія, Люксембург, Іспанія, Португалія, Ісландія, Норвегія, Швеція, Латвія, Естонія, Косово. До речі, це ті самі країни, які мають найменшу кількість підстав для звільнення, які можуть бути застосовані до місцевих обраних представників. Македонія та Польща – дві країни, де місцеві посадовці стикаються з найбільшою кількістю підстав для звільнення політичними або адміністративними владами. У деяких землях Австрії та у Польщі політичні або адміністративні органи влади можуть звільнити місцевого посадовця без юридичних підстав.

Коротко про РЕМР

Рада Європейських Муніципалітетів і Регіонів (РЕМР) – це неприбуткова організація, яка об'єднує асоціації місцевого та регіонального самоврядування Європи. Її членам є асоціації з 39 країн.

Головна мета РЕМР - просування сильного місцевого та регіонального самоврядування та демократії в об'єднаній Європі, створення такої Європи, де рішення приймаються якомога ближче до громадян, на принципах субсидіарності.

Діяльність РЕМР покриває широкий спектр питань, таких як громадські послуги та закупівлі, управління, регіональна політика, твіннінг, довкілля, рівні можливості... РЕМР також представляє міжнародний рівень – вона є європейською секцією світової організації Об'єднані міста та місцевого самоврядування (UCLG).

“Місцеве самоврядування. Термінологічний словник”

Книга, випущена видавничим будинком «ФАКТОР» (м. Харків), стане корисною для всіх, хто працює у сфері місцевого самоврядування. Словник містить поняття і терміни розташовані в алфавітному порядку. Можна легко знайти потрібне визначення, що позбавляє від необхідності перегортати велику кількість законів та підзаконних актів.

До роботи над книгою були залучені національні асоціації органів місцевого самоврядування, в тому числі й фахівці Асоціації міст України: віцепрезидент з виконавчої роботи М.Пітцик та директор аналітичного центру В.Пархоменко.

Отримати довідки щодо розповсюдження видання можна за тел (057) 717-52-73, 717-51-17

ВІННИЦЯ «ПЕРЕЗАВАНТАЖУЄ» СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ

Вінницька міська рада, наслідуючи кращу європейську практику, запроваджує новітні технології управління. 14 січня 2011 року депутати ухвалили рішення **«Про загальну структуру виконавчих органів міської ради, апарату міської ради та її виконкому та їх чисельність»**. Відповідно до нього з 1 квітня 2011 року передбачаються заходи трансформації системи управління містом. Точкою відліку для кардинальних змін стало ухвалення міською радою восени минулого року концепції Стратегічного розвитку міста **«Вінниця:2020»**. Стратегія визначає десять головних орієнтирів для повноцінного розвитку обласного центру на найближче десятиріччя. У зв'язку із ухваленням цього знакового для розвитку міста документу, назріло питання оптимізації системи управління задля якісного та ефективного виконання пріоритетних завдань. Отже, найближчим часом на муніципалітет Вінниці чекає «перезавантаження».

Система управління – це складний процес, який складається з багатьох чинників. Однак головним виміром його ефективності є відповідність тим завданням, що стоять перед органами управління, їх професійна робота на результат, який очікує від чиновників громада та готовність адаптуватись під актуальні задачі на той чи інший період розвитку міста.

В історичному розрізі органи місцевого самоврядування Вінниці цей шлях почали проходити ще п'ять років тому. На той час в обласному центрі найбільш вразливим місцем була комунальна ланка: місто потерпало від завалів сміття, вулиці були неосвітленими, більшість магістралей стали абсолютно непридатними для пересування, до того ж спостерігались постійні збої у роботі транспорту. Вирішення цих проблем вимагало не лише фінансових ресурсів, але й правильного адміністрування галузі. Тоді першим було прийнято рішення про реорганізацію управлінських структур та про їх функціональне розмежування за напрямками роботи. Так з'явилося **Головне управління житлово-комунального господарства, енергетики, транспорту та зв'язку**, у підпорядкування якого потрапили ще чотири структури: управління житлового господарства, управління енергетики, транспорту та зв'язку, управління капітального будівництва, управління комунального господарства та благоустрою.

У той же час створено нове управління, яке відповідає у вінницькій мерії за впровадження та ефективне використання у роботі ІТ-технологій – **управління комп'ютеризації та телекомунікацій**. За п'ять років роботи молодим фахівцям цієї управлінської ланки вдалося створити потужну мережу, яка об'єднала фактично усі органи управління містом. Сьогодні перед ними стоять нові завдання – до цієї мережі задля оперативності та більш

якісної роботи **будуть під'єднуватись бюджетні установи обласного центру та комунальні підприємства**. Звичайно, до переходу в режим так званого «електронного врядування» ще далеко, але цей поступ вже розпочато.

2007-го відбувся ще один етап реорганізації: управління торгівлі, громадського харчування та побуту та управління реєстраційно-дозвільних процедур шляхом злиття були об'єднані в єдину структуру – **управління споживчого ринку та послуг**. Цей структурний підрозділ акумулював у собі функції попередників, а також додав нові управлінські задачі, пов'язані з якісним наданням адміністративних послуг населенню та значним розширенням їх спектру. Фактично це стало передумовою та дало поштовх до створення **Центру адміністративних послуг «Прозорий офіс»**, який запрацював вже за рік – у 2008-му.

На сьогоднішньому етапі модернізації управління планується, перш за все, замість **39 виконавчих органів міської ради утворити 33. Управління тепер стануть більш сучасними департаментами**. Деякі з них поєднують функції кількох нині діючих управлінських структур. Таких департаментів буде шість:

праці та соціального захисту населення (який буде утворено на базі управлінь праці та соціального захисту населення);

правової політики та якості (він відповідатиме за юридичний супровід та подальше впровадження стандартів ISO);

самоврядного контролю (завдання якого - пошук резервів для наповнення міського бюджету);

адміністративних послуг (він буде створений на базі управління споживчого ринку та послуг, до складу якого увійдуть працівники інших управлінських органів). Ще два – *департамент комунальних ресурсів та департамент архітектури, містобудування і кадастру* – будуть створені на базі управлінь комунального майна, земельних ресурсів, та містобудування і архітектури.

Замість трьох існуючих районних адміністрацій (Ленінської, Замостянської та Староміської) **планується створити дві – Лівобережну та Правобережну адміністрації**, які відповідатимуть за приблизно однакові частини міста.

За задумом міської ради оптимізації структури управління допоможе усунути дублювання повноважень, яке подекуди має місце. За рахунок цього приблизно на **11% скоротиться чисельність працівників міськвиконкому**. Усі попередні зміни структури управління також здійснювались в основному за рахунок внутрішніх резервів та постійного впровадження в роботу муніципалітету новітніх технологій для автоматизації різних процесів. На початок 2006-го

чисельність працівників Вінницького міськвиконкому становила 711,5, у 2008 - 700,5, в 2010 - 705 робітників. З квітня цього року буде **лише 627 працівників**, що нижче показників шестирічної давності (у 2004 році загальна чисельність складала 666

чоловік). Перепризначення посадовців відбуватиметься на основі відкритого конкурсу кадровою комісією, в роботі якої пообіцяв взяти участь особисто міський голова.

Керівні посади структурних підрозділів (управлінь) змінять назву з «начальників управлінь» на «директорів департаментів», що на думку мера Вінниці Володимира Гройсмана, буде більше відповідати їх функціональним обов'язкам.

Окрім того, розроблятимуться нові Положення про функції відповідного підрозділу. Має значення і моральний підтекст звучання нових посад керівників. Відповідно до тлумачного словника, «начальник» – це посадова особа, яка здійснює командування людьми, натомість «директор» (від лат. *Dirigere*) – управляючий, керуючий, направляючий процесами.

«Система управління, як і місто, - це живий організм. І в процесі свого розвитку для того, щоб жити та розвиватись, він повинен постійно реагувати на зовнішні виклики, бути чутливим до тих процесів, які відбуваються. Сьогодні знову прийшов час, аби, озирнувшись назад, взяти з собою найкращий досвід і визначити плани на найближчу перспективу. Цей процес свого роду «перезавантаження» органів управління, виходячи з тих завдань, які ми для себе визначили, буде супроводжуватись іще одним паралельним процесом. Кожен з наших працівників зараз має нагоду визначити для себе персональні показники власної ефективності, аби зрозуміти, наскільки він корисний громаді, виконуючи покладені на нього функції. Мене сьогодні цікавить тільки один показник – це якість. Якість управління містом», - зазначає міський голова Вінниці Володимир Гройсман.

Підготовлено за матеріалами офіційного веб-сайту Вінницької міської ради

www.vmr.gov.ua